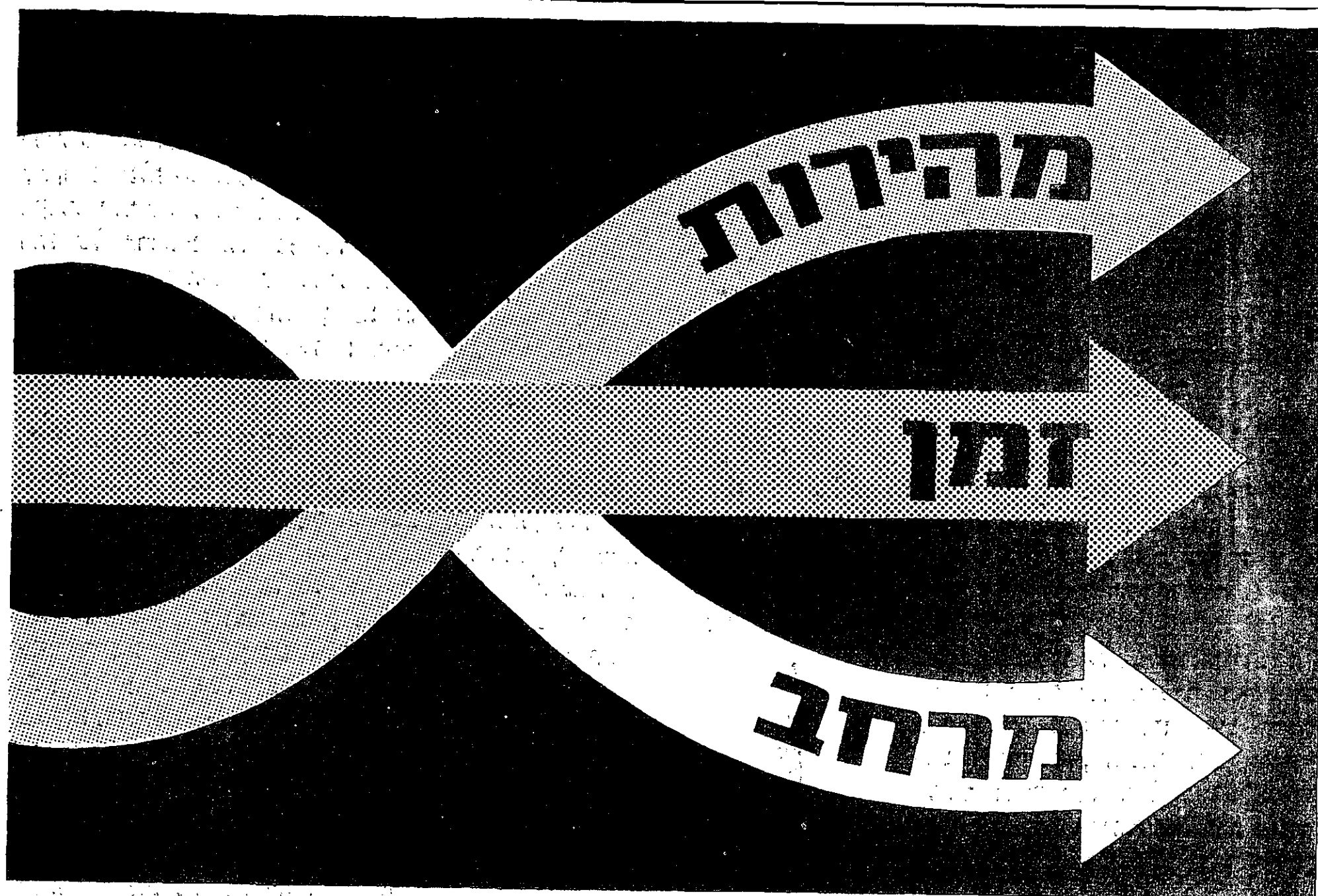

חלק ב'

עובד עלידי רס"ן ל. מרחב
לפי ספרו של גורל י. ג. זאואילוב

המרחב

כשמדברים על "מרחב", באמנות המלחמה, מתיחסים ליבשה ולים, בעלי-סגולות פיסיות, גיאוגרפיות, כלכליות ומדיניות, המשמשים כזירה מלחמתית. לתורת הלחימה יש ענין בזירה זו מבחינת האפשרות של הפעלת אמצעי-לחימה על סוגיהם השונים, ומבחינת האפשרות של שימוש באורחות פעולה ובשיטות שונות.

המרחב מתבטא במלחמה בצורות שונות. הוא מופיע כמרחק, או כטריטוריה מסוימת — כשטח בעל שניים או שלושה מימדים או לשניהם גם יחד. מטות כלליים ומצביאים חייבים להתחשב באפשרויות גייסותיהם ובכושרם הקרבי, ולהתאים את המערכות המתוכננות לתנופה המרחבית. הגייסות מועמדים בפני הכורח להסתגל לאופי השטח, להתחשב בתכונותיו החיוביות והשליליות, ולבחור לפיהם שיטות ואורחות של ניהול קרב ומערכה.

המרחב כמרחק פירושו, בעיקר, הטוח בין שני הצדדים היריבים. גורם זה קובע את טוח השגת היעדים, את הסיכויים לפגוע בהם ואת גודל הכוחות והאמצעים, הדרושים להשגת הצלחה.

במלחמות העבר עיכבו מרחקים גדולים השגת יעדים אסטרטגיים. כדי להשיג מטרות אסטרטגיות היה צורך לפתור קודם כל בהדרגתיות שורה של משימות מסובכות, הכרוכות בהבסת גייסות האויב ובהשתלטות על הטריטוריה שלו. מרחבים

גדולים השפיעו בצורה חיובית רק בתנאים מסוימים. כך, למשל, במשך כל שנות המלחמה לא יכלה האויריה הגרמנית להפציץ יעדים בצפון-אמריקה, או יעדים של תעשית ברה"מ באורל, בסיביר ובמזרח הרחוק.

בימינו — עידן המהירות העל-קולית והטוח הבלתי-מוגבל של טילים בליסטיים — שונה המשמעות של מושג המרחק מבחינה גיאוגרפית. היום ניתן להתגבר על מרחקים עצומים בדקות ספורות, וכל נקודה על-פני כדור הארץ ניתנת לפגיעה. עתה החשיבות המכרעת לא למרחבים, אלא למהירות, לטוח פעולתם של אמצעי ההשמדה ולעוצמתו של ההרס.

אף-על-פי-כן, המרחק בין שני הצדדים היריבים ישפיע על אורח פעולות-הקרב ועל שיטותיהן. ברור לגמרי, כי להנחתת מהלומה על אויב, הנמצא במרחק של מאות אלפים קילומטרים, דרושים כוחות ואמצעים שונים מאלה, הדרושים להלום באויב הנמצא בקרבת מקום. במקרה האחרון קל יותר לנהל סיורים ולפגוע ביעדי האויב באמצעות מטוסים וטילים טקטיים או אופרטיביים. ואמנם, אזורים קרובים ניתנים לכיבוש מהיר-יחסית על-ידי כוחות היבשה.

המשימה מורכבת ומסובכת יותר, כאשר יש צורך להפעיל כוחות נגד אויב, הנמצא בריחוק רב. מרחקים גדולים מחייבים מיומנות ודיוק רב בהעברת אמצעי-ההשמדה אל המטרה, דברים המושגים על-ידי טילים מונחים ואמצעי-שיגור ברמה גבוהה, על-ידי רמה מקצועית נאותה ועוד.

ברם, גם בפעולה בזירות-היבשה אין להתעלם מגורם המרחב. במקרים כאלה יש לפני-הזירה השפעה רבה על אופי פעולות-הקרב. ציוד משוכלל של הגייסות יאפשר להם להתגבר במהירות על מרחבים גדולים; יחד עם זאת, מרחבים גדולים דורשים עריכת חישובים מסובכים ומדויקים יותר של מסעי-התקדמות. יש לקחת בחשבון את התנאים הפיסיים-הגיאוגרפיים של הזירה. כאן המרחב מופיע כגורם מוחשי, ולא כגורם אבסטרקטי.

השפעת הנשק הגרעיני

בשעה שטוח מעופם של הטילים ומהירותם הקטינו את הזמן הדרוש כדי להתגבר על המרחקים, הרחיבה העוצמה הקטלנית של הנשק הגרעיני-טילי את תחום ההשפעה הקרבית, כך שעתה יש צורך בפיזור ניכר של הגייסות, של אמצעי-הלחימה ושל מתקני-התחזוקה. כלומר, הנשק הגרעיני מונע ריכוז כוחות בזירות-המלחמה באותן צפיפויות כמו במלחמות העבר. מכאן ניתן להסיק, כי חשיבותם של גודל המדינות, הזירות ואזורי פעולות המלחמה — גדלה במידה ניכרת. מומחים צבאיים ערכו חישובים שונים והגיעו למסקנה: די ב-100 מטענים גרעיניים, בעלי 2 מגטון כל-אחד — כדי להרוס במדינה בת 300—500 אלף קמ"ר, בעלת תעשייה מפותחת, את כל האזורים התעשייתיים והכלכליים וכן את מרכזיה המדיניים.

מספרים מאלפים הובאו באחד המסמכים הרשמיים של הקונגרס האמריקאי, בו צוין: אם בשלב התחלתי של המלחמה יספגו המרכזים החשובים של ארה"ב 263 מהלומות גרעיניות בעלות עוצמה של 5 מגטון כל-אחת — יהרסו 132 יעדים צבאיים גדולים, 71 ערים גדולות ומספר רב של מרכזים תעשייתיים.

אפשר להרבות בנתונים, המעידים על עלית חשיבותם של מימדי-הטריטוריה בעידן הגרעיני. מכאן — השאיפה הכללית לפיזורם של הגייסות ושל היעדים הצבאיים והתעשייתיים. בדאגם לכוחות האסטרטגיים, פיזרו האמריקאים כ-60 אחוזים

מטילי ה-"פולאריס" שלהם ברחבי-הים ובמעמקים. טילים מסוג "מיניטמן" מותקנים ומוסתרים בביצורים תת-קרקעיים. "ברם, המפציצים פגיעים מאוד", מכריז מק-נמארה, שר ההגנה של ארה"ב. "לפי התחזית, תושמד מחציתם על-ידי הגל הראשון של טילי האויב; אפשר כי יושמדו אפילו למעלה מזה".

הודאה זו מעידה אף היא על ההשפעה הגדולה שיש לטריטוריה ולמימדיה על הבינוי הצבאי כבר בתקופת שלום; השפעה זו גוברת תוך-כדי מהלך פעולות-הקרב.

אפשר להניח, שהגדלת עוצמתו של הנשק החדש והגדלת טוח פעולתו תביא להרחבת המסגרות המרחביות של הפעולות המלחמתיות. כבר בתחילת המלחמה יימחק, כנראה, הגבול בין עורף-המדינה לבין חזית הקרבית. כל שטח המדינה יימצא תחת ההשפעה ההרסנית של האויב. במידה זו או אחרת יימצא כדור-הארץ כולו (היבשה, הים והחלל) תחת השפעתו של נשק גרעיני-טילי.

תנופה עצומה זו של המלחמה תגרום להגברת חשיבותו של התמרון האסטרטגי והאופרטיבי בכוחות ובאמצעים ותקצור בהכרח את משך-הכנותו. אופי מלחמת העתיד ידרוש לא-אחת להנחית על האויב מהלומה מידית באיזור, שהעברת איגוד-כוחות דרוש אליו (אפילו בדרך האוויר) תהיה כרוכה בקשיים גדולים ובאיבוד זמן. במקרה הנדון, מהוה הנשק הגרעיני טילי את הכוח המעשי ביותר, בו ניתן להשתמש.

מתעוררת איפוא הבעיה: האם יהיה בר-מלחמת-העתיד מקום להפעלת גייסות קונ-בנציונליים? התשובה חיובית. גם בתנאי העידן הגרעיני אפשר יהיה להשיג הצלחה בשדה-המערכה על-ידי שימוש נכון בכל סוגי הגייסות המזוינים. כלומר, במידה מסוימת תהיה עדיין חשיבות לתכנון-תיו של גורם המרחב — כמו אופי פני השטח, מכשולים טבעיים מסוגים שונים, תנאי אקלים ועוד. בשעת תכנון הקרב והמערכה יש להתחשב תמיד באופי ה-שטח ובמבנהו. הרים ומדבר, נהרות ותעלות-מים — כל אלה מאלצים את הגייסות לנקוט אורח-פעולה מיוחד, מחייבים להכניס שינויים ניכרים במבנה כלי-הלחימה ותובעים צורות חדשות של ארגון יחידות ועוצבות. אותו הדין להשפעת תנאי האקלים על פעולות-קרב של הגייסות, על ארגונם ועל חימושם. גייסות שאומנו לפעולות באזורים מדבריים אינם מתאימים, בדרך כלל, ללחימה בשטח הררי — ולהיפך.

ובכן, גורם המרחב אינו גורם מופשט, אלא גורם מוחשי, ואין לשקול אותו רק כחלל או כחלק מזירת פעולות-המלחמה.

סיכום

מכל האמור לעיל ניתן להסיק את המסקנות הבאות: ההתמודדות המזוינת, המהווה חלק בלתי-נפרד של כל מלחמה, כפופה לחוקים משלה ומתנהלת בתנאים מסוימים, כשהיא מושפעת מגורמים רבים ושונים. בין גורמים אלה נמנים: מהירות, זמן ומרחב. גורמים המהווים חלק אובייקטיבי ובלתי-נפרד של מצב הקרב. בין שלושת הגורמים קשר הדוק, ויש להתייחס אליהם כאל יסוד אחד.

בעידן הגרעיני עולה חשיבותם של המהירות, הזמן והמרחב. נשק גרעיני-טילי ואמצעי לחימה חדישים אחרים משנים בצורה מהפכנית את אופי פעולות הקרב, והופכים אותו לפעולות רבות תנופה והיקף. ההגברה העצומה של המהירות מצמצמת את הזמן הדרוש להתגברות על המרחבים, מפחיתה את הזמן הדרוש לביצוע התמרון ומגבירה את האפשרות להנחית מהלומת-הפתע. למרות שמהירות, זמן ומרחב אינם יכולים להשפיע בצורה מכרעת על תוצאותיה של המלחמה — הם קובעים במידה לא קטנה לא רק את הפעולות הטקטיות של הגייסות, אלא גם את ההשקפות ואת התפיסות האסטרטגיות של הכוחות המזוינים.

מהירות, זמן ומרחב משפיעים על מהלך ההתמודדות המזוינת ועל תוצאותיה לא בזכות עצמם, באופן בלתי-תלוי, אלא דרך פעילות האנשים, ובראש וראשונה — דרך סגל הפיקוד. המפקדים יכולים לנצל שלושה גורמים אלה אם הם בעלי יוזמה, תבונה, מחשבה צבאית וכושר מבצעי גבוה.

ברור, כי למרות העובדה, שבמהלך המלחמה ובסיומה גוברת חשיבותו של גורם זה או אחר, הגורמים העיקריים שמשחקים תפקיד מכריע הם גורמים מדיניים, כלכליים ורוחניים, מצבם של הגייסות, רמת פיתוחם של אמצעי-הלחימה ורמת הכשרתן של היחידות והעוצבות.

זהו שטח מסוים, בעל תכונות אופייניות. רק הערכה כזו של גורם המרחב תסייע להשגת הצלחה. אלא שבמציאות הקרבית ובהדרכה הטקטית לא תמיד לוקחים בחשבון את השפעת אופיים של השטח ושל תנאי-האקלים על פעולות-הקרב. קורה, שמגבירים בתרגילים את קצבי ההתקדמות מעל לממוצע המושג בתנאי-קרב ממשיים.

המרחב כגורם אובייקטיבי משפיע בצורה דומה על שני הצדדים הלוחמים. הוא מחזק את כוחותיך ומחליש את אויבך — רק אם הערכת אותו נכונה וניצלת אותו לטובתך. לא רק שהגייסות יכולים לסגל עצמם לשטח — הם יכולים גם לנצלו, כדי לבצע בהצלחה את משימות-הקרב שהוטלו עליהם. במגננה ניתן להשתמש בתכונות-המגן של פני השטח על-ידי הקמת ביצורים, ובמתקפה — לסלק את המכשולים הטבעיים, ועל-ידי כך ליצור תנאים נוחים לביצוע התמרון. נכון, כי בתקופת תנו הצטמצמה חשיבותם של המכשולים הטבעיים באופן ניכר. נשק גרעיני-טילי מסוגל לעבור בדקות ספורות כל מרחק ולהתגבר על מכשולים ומחסומים שונים באויר ובחלל. כיום אפשר להעביר בדרך-האויר גייסות גדולים בפרקי-זמן קצרים. אך אין פירושו של דבר, שמותר לזלזל במכשולים טבעיים.

שתי פנים להשפעתו של גורם המרחב על פעולות-הקרב: הוא עשוי לסייע בעת ובעונה אחת גם להשגת ההצלחה וגם למילוי המשימה שהוטלה עליך. בהגנה, למשל, מגבירים שטחים קשים-למעבר את אפשרויותיהם הקרביות של הגייסות המגינים, וברב-זמן מקשים על ביצוע התמרון ועל התקפת-הנגד. דוגמה נוספת: מהירות הפעלתם וטוחם הגדול של אמצעי-ההשמדה בני-זמננו הפחיתו אמנם את הזמן הדרוש כדי להתגבר על מרחקים גדולים, אולם לא הקלו — אלא היקשו — על התקדמותם של הגייסות ועל ביצוע התמרון. משום שהתחבורה על סוגיה השונים הפכה פגיעה מאוד לנשק-גרעיני.

ניתן להרבות בפירוט של תופעות דומות, בהן נתקלים הגייסות לעתים תכופות. משום כך איפוא, יש לשקול את גורמי המרחב החיוביים והשליליים.